

ਜਾਣ-ਪਛਾਣ

ਕੂਚ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੇ ਅਧੀਨ ਇਕ ਕੌਮ ਦੇ ਜਨਮ ਲੈਣ, ਇਕ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰੀ ਰਾਜ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਅਬਰਾਹਮ ਦੀ ਅੰਸ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਲਈ ਛੁਡਾਈ ਗਈ ਇਕ ਪਰਜਾ ਬਣੀ।

ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਉਤਪਤ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਬਾਕੀ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਨੇਮ ਨਾਲ ਜੋੜਦੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੇ ਸਿਰਫ ਉਤਪਤ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਪੜ੍ਹੀ ਹੁੰਦੀ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਪੁੱਛਣਾ ਸੀ, “ਫਿਰ ਅੱਗੇ ਕੀ ਹੋਇਆ ਸੀ? ਕੀ ਅਬਰਾਹਮ, ਇਸਹਾਕ ਅਤੇ ਯਾਕੂਬ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਵਾਅਦਾ ਕਦੇ ਪੂਰਾ ਹੋਇਆ ਸੀ?” ਕੂਚ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਵਾਲਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਵਿਚ ਮਦਦ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਪਾਠਕ ਨੂੰ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਬਰਾਹਮ ਦੀ ਅੰਸ ਮਿਸਰ ਵਿਚ ਇਕ ਵੱਡੀ ਕੌਮ ਬਣੀ ਅਤੇ ਫਿਰ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੁਆਰਾ ਗੁਲਾਮੀ ਵਿੱਚੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢੀ ਗਈ ਸੀ। ਉਹ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੀ ਪਰਜਾ ਬਣੇ ਅਤੇ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੀ ਬਿਵਸਥਾ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕੀਤੀ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਜੇਕਰ ਇਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੇ ਸਿਰਫ ਇਤਹਾਸਕ ਪੁਸਤਕਾਂ (ਯਹੋਸ਼ੁਆ-ਅਸਤਰ) ਜਾਂ ਨਬੀਆਂ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਪੜ੍ਹੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਸੋਚਣਾ ਸੀ, “ਇਹ ਲੋਕ ਕੌਣ ਹਨ? ਇਹ ਕਿੱਥੋਂ ਆਏ ਸਨ? ਨਬੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਅਕਸਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕਿਉਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ? ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇੰਨੀ ਚਿੰਤਾ ਕਿਉਂ ਕਰਦਾ ਸੀ?” ਕੂਚ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਵਾਲਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਇਹ ਘੋਸ਼ਣਾ ਕਰਨ ਦੇ ਦੁਆਰਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਉਹ ਲੋਕ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨੇ ਮਿਸਰ ਦੀ ਗੁਲਾਮੀ ਵਿੱਚੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ, ਕੂਚ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਪਿਤਾਪੁਰਖਾਂ ਅਤੇ ਨਬੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਇਕ ਪੁਲ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਨਾਮ ਅਤੇ ਵਰਗੀਕਰਣ

ਪੰਜਾਬੀ ਬਾਈਬਲ ਵਿਚ, “ਕੂਚ” ਨਾਮ ਇਬਰਾਨੀ ਬਾਈਬਲ ਦੇ ਪੁਰਾਤਨ ਯੂਨਾਨੀ ਅਨੁਵਾਦ ਸਪਤਤੀ (LXX) ਵਿੱਚੋਂ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਯੂਨਾਨੀ ਸ਼ਬਦ ἐξόδου (ἐξόδου, ਐਕਸੋਡੋਸ ਤੋਂ) ਜੋ ਕਿ ਕੂਚ 19:1 ਵਿਚ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਅਰਥ “ਰਵਾਨਗੀ” ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਨਾਮ ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਘਟਨਾ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਪਿਆ ਹੈ - ਇਸਰਾਏਲੀਆਂ ਦਾ ਮਿਸਰ ਦੇਸ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿੱਕਲਣਾ।

ਇਬਰਾਨੀ ਬਾਈਬਲ ਵਿਚ, ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਨਾਮ ਮੂਲ ਲਿਖਤ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਦੋ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, משה ואהרן (ਮੋਸ਼ੇ ਅਤੇ ਅਹਾਰੋਨ)। ਇਸ ਇਬਰਾਨੀ ਸਿਰਲੇਖ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ “ਅਤੇ ਇਹ ਉਹ ਨਾਮ ਹਨ,” ਜਾਂ ਸਿਰਫ “ਨਾਵਾਂ” ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।¹

ਕੂਚ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਪੰਚਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਦੂਜੀ ਪੁਸਤਕ ਹੈ। ਇਹ ਨਾਮ ਦੇ ਯੂਨਾਨੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿੱਕਲਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ “ਪੰਜ ਲਪੇਟਵੀਆਂ ਪੱਤ੍ਰੀਆਂ,”² “ਪੰਚਗ੍ਰੰਥ” ਸ਼ਬਦ ਪੁਰਾਣੇ ਨੇਮ ਦੀਆਂ ਪਹਿਲੀਆਂ ਪੰਜ ਪੁਸਤਕਾਂ (ਉਤਪਤ-ਬਿਵਸਥਾ ਸਾਰ) ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜ ਪੁਸਤਕਾਂ ਨੂੰ ਇਬਰਾਨੀ ਬਾਈਬਲ ਵਿਚ ਯਹੂਦੀ ਲੋਕਾਂ ਅਤੇ ਮਸੀਹੀ ਲੋਕਾਂ ਦੋਹਾਂ ਦੁਆਰਾ “ਬਿਵਸਥਾ,” ਜਾਂ “ਟੋਰਾਹ” ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ।³ ਕਿਉਂਕਿ ਮੂਸਾ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦਾ ਲੇਖਕ

ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਨੂੰ ਮੂਸਾ ਦੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਜੋਂ ਵੀ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਮੁੱਖ ਵਿਸ਼ਾ

ਕੂਚ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਮਿਸਰ ਵਿੱਚੋਂ ਇਸਰਾਏਲੀਆਂ ਦੇ ਕੂਚ, ਜਾਂ ਰਵਾਨਗੀ ਬਾਰੇ ਹੈ। ਕੂਚ ਇਸਰਾਏਲ ਦੇ ਇਤਹਾਸ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਘਟਨਾ ਸੀ। ਇਸ ਨੇ ਇਸਰਾਏਲ ਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਜੋਂ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਜਿਹੜੇ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੁਆਰਾ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਬੁਲਾਏ ਗਏ ਅਤੇ ਬਰਕਤ ਪਾਏ ਹੋਏ ਲੋਕ ਸਨ। “ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੌਣ ਸੀ, ਯਾਹਵੇਹ?”⁴ ਇਹ ਉਹ ਪਰਮੇਸੁਰ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿਮਰ ਵਿੱਚੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢਿਆ ਸੀ।

ਸ਼ਾਇਦ “ਕੂਚ” ਇਸ ਘਟਨਾ ਦੇ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਸ਼ਬਦ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸਰਾਏਲੀਆਂ ਨੇ ਇਕ ਦਿਨ ਮਿਸਰ ਨੂੰ ਛੱਡਣ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਫਿਰ ਉਹ ਐਵੇਂ ਮਿਸਰ ਵਿੱਚੋਂ “ਚਲੇ ਗਏ” ਬਲਕਿ, ਪਰਮੇਸੁਰ ਆਪਣੀ ਸਮਰੱਥਾ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਸਰ ਵਿੱਚੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਕੇ ਲਿਆਇਆ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ, “ਛੁਟਕਾਰਾ” ਸ਼ਬਦ ਉਸ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਗੱਲ ਕਰਨ ਦੇ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਇਕ ਬਿਹਤਰ ਸ਼ਬਦ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਸਮੇਂ ਹੋਇਆ ਜਦੋਂ ਇਸਰਾਏਲੀ ਮਿਸਰ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਚਲੇ ਗਏ। ਕੂਚ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸਰਾਏਲ ਦਾ ਮਿਸਰ ਵਿੱਚੋਂ “ਬਾਹਰ ਜਾਣਾ” ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪਰ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦਾ ਕੰਮ ਸੀ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਇਸਰਾਏਲ ਦੇ ਛੁਟਕਾਰੇ ਨਾਲ ਹੀ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਇਹ ਅੱਗੇ ਵੀ ਚੱਲਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਦੱਸਣ ਦੇ ਲਈ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਪਰਮੇਸੁਰ ਨੇ ਇਸਰਾਏਲ ਨਾਲ ਇਕ ਨੇਮ ਬੰਨ੍ਹਿਆ। ਇਸ ਨੇਮ ਵਿਚ ਜੀਉਣ ਦੇ ਲਈ ਵਿਵਸਥਾ ਅਤੇ ਬਿਧੀਆਂ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਡੇਹਰੇ ਦੇ ਤੰਬੂ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਦੀਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਵੀ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ।

ਕੂਚ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਪਰਮੇਸੁਰ ਨੇ ਆਪਣੀ ਦਯਾ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮਿਸਰ ਦੀ ਗੁਲਾਮੀ ਵਿੱਚੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢਿਆ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਕ ਨੇਮ ਬੰਨ੍ਹਿਆ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਵਿਵਸਥਾ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਉਸ ਥਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਇਕ ਤੰਬੂ ਦਿੱਤਾ ਜਿੱਥੇ ਪਰਮੇਸੁਰ ਖੁਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਵੱਸੇਗਾ।

ਲੇਖਕ

ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਕੂਚ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਲੇਖਕ ਮੂਸਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਕੂਚ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਵੀ ਉਸ ਨੂੰ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਲੇਖਕ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ, ਪਰ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮੂਸਾ ਨੇ ਉਹ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ (ਬਿਧੀਆਂ) ਲਿਖੀਆਂ ਜੋ ਉਸ ਨੂੰ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ (24:4; 34:27; ਵੇਖੋ 17:14)। ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਪੰਚਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਹੋਰਨਾਂ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਲੇਖਕ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ (ਗਿਣਤੀ 33:1, 2; ਬਿਵਸਥਾ ਸਾਰ 1:1)। ਯਿਸੂ ਨੇ ਖੁਦ ਮੂਸਾ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਲਿਖੇ ਜਾਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਸੀ ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੇ ਆਖਿਆ, “ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਮੂਸਾ ਦੀ ਪਰਤੀਤ ਕਰਦੇ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਵੀ ਪਰਤੀਤ ਕਰਦੇ ਕਿਉਂ ਜੋ ਉਸ ਨੇ ਮੇਰੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਸੀ। ਪਰ ਜਾਂ ਤੁਸੀਂ ਉਹ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਦੀ ਪਰਤੀਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਤਾਂ ਮੇਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦੀ ਕਿਵੇਂ ਪਰਤੀਤ ਕਰੋਗੇ?” (ਯੂਹੰਨਾ 5:46, 47)।

ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਨਵਾਂ ਨੇਮ ਬਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਮੂਸਾ ਦੇ ਨਾਵੇਂ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ (ਮੱਤੀ 19:8; ਯੂਹੰਨਾ

7:19; ਰਸੂਲਾਂ ਦੇ ਕਰਤੱਬ 3:22; ਰੋਮੀਆਂ 10:5) ਉਸ ਨੂੰ ਕੂਚ ਸਮੇਤ, ਪੂਰੇ ਪੰਚਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਲੇਖਕ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਲਈ ਆਧਾਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਫਿਲਿੱਪਸ ਨੇ ਯਿਸੂ ਬਾਰੇ ਆਖਿਆ, “ਜਿਹ ਦੇ ਵਿਖੇ ਮੂਸਾ ਨੇ ਤੁਰੇਤ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਨਬੀਆਂ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਸੇ ਅਸਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਲੱਭ ਪਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਯੂਸੁਫ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਯਿਸੂ ਨਾਸਰਤ ਦਾ ਹੈ” (ਯੂਹੰਨਾ 1:45)। ਇੰਜੀਲਾਂ ਮੂਸਾ ਦੇ ਕਥਨਾਂ ਅਤੇ “ਮੂਸਾ ਦੀ ਪੇਥੀ” ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ (ਵੇਖੋ ਮਰਕੁਸ 7:10; 12:26; ਲੂਕਾ 2:22, 23; 20:37)।

ਬੇਸ਼ੱਕ, ਮੂਸਾ ਨੂੰ ਪੰਚਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਲੇਖਕ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਇਸ ਸੰਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਕਿ, ਕੁਝ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਵਿਚ, ਮੂਲ ਲਿਖਤ ਵਿਚ ਕੁਝ ਬਦਲਾਵ ਸ਼ਾਇਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੇਖਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹੋਣਗੇ ਜੋ ਮੂਸਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੋਏ ਸਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਮੂਸਾ ਨੇ ਖੁਦ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਲਿਖਣ ਵਿਚ ਪਿਛਲੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇਗੀ। (ਵਧੇਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇ ਲਈ, ਵਾਧੂ ਅਧਿਐਨ: ਕੂਚ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਲੇਖਕ ਵੇਖੋ।)

ਮਿਤੀ

ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦੀ ਮਿਤੀ ਲਗਭਗ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਇਸਰਾਏਲੀਆਂ ਨੇ ਮਿਸਰ ਵਿੱਚੋਂ ਕੂਚ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਰੋਨਾਲਡ ਐਫ. ਯੰਗਬਲੱਡ ਨੇ ਆਖਿਆ, “ਉਹ ਸਮਾਂ ਜਦੋਂ ਮੂਸਾ ਨੇ ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਲਿਖੀ ਸੀ ਲਗਭਗ ਉਦੋਂ ਸਮਾਂ ਹੈ ਜਦੋਂ ਇਸਰਾਏਲੀ ਲੋਕ ਸੀਨਈ ਉਜਾੜ ਵਿੱਚੋਂ ਦੀ ਲੰਘ ਰਹੇ ਸਨ।”⁵ ਅੱਜ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਵਿਚ ਕੂਚ ਦੀ ਮਿਤੀ ਦੇ ਸਵਾਲ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਮੱਤਭੇਦ ਹਨ। ਪੁਰਾਤੱਤਵ ਸਬੂਤ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ, ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਟਿੱਪਣੀਕਾਰ ਲਗਭਗ 1290 ਈਸਵੀ ਪੂਰਵ (ਪਿਛਲੀ ਮਿਤੀ) ਨੂੰ ਕੂਚ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਦੀ ਮਿਤੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ। ਬਾਈਬਲ ਦੇ ਸਬੂਤ ਦੇ ਕਾਰਣ, ਕੁਝ ਹੋਰ ਲੇਖਕ ਲਗਭਗ 1445 ਈਸਵੀ ਪੂਰਵ (ਪਹਿਲੀ ਮਿਤੀ) ਮਿਤੀ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। (ਵਧੇਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇ ਲਈ, ਵਾਧੂ ਅਧਿਐਨ: ਕੂਚ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਦੀ ਮਿਤੀ ਵੇਖੋ।)

ਇਤਹਾਸਕ ਸਥਿਤੀ

ਕੂਚ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਇਕ ਵੱਡੇ ਸਾਰੇ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਕਹਾਣੀ, ਬਿਨ੍ਹਾਂ ਰੁਕੇ, ਉਤਪਤ ਵਿਚ ਦਰਜ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਦੀ ਹੈ। ਕੂਚ ਦੀ ਇਬਰਾਨੀ ਮੂਲ ਲਿਖਤ ਯੋਜਕ (יְהוֹכָן בֶּן-נִחֲמָשׁ, ਵੈਲੇਹ ਸੀਮੋਥ, “ਅਤੇ ਇਹ ਉਹ ਨਾਮ ਹਨ”) ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਉਤਪਤ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਲਿਖੀ ਗਈ ਸੀ। ਫਿਰ ਲੇਵੀਆਂ, ਗਿਣਤੀ ਅਤੇ ਬਿਵਸਥਾ ਸਾਰ ਦੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਲੈ ਕੇ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਅਸਲ ਵਿਚ, ਰੂਥ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਪੁਰਾਣੇ ਨੇਮ ਦੀਆਂ ਪਹਿਲੀਆਂ ਬਾਰਾਂ ਪੁਸਤਕਾਂ (ਉਤਪਤ-2 ਰਾਜਿਆਂ) ਇਕ ਨਿਰੰਤਰ ਚੱਲਣ ਵਾਲੀ ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਮਿਸਰ ਵਿਚ ਯਾਕੂਬ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ (ਇਸਰਾਏਲੀਆਂ) ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਲੋਕ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਇੰਨੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵੱਧ ਗਏ ਸਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਸਰੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਗੁਲਾਮ ਬਣਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਨੇ ਇਸਰਾਏਲ ਨੂੰ ਮਿਸਰ ਦੀ ਗੁਲਾਮੀ ਵਿੱਚੋਂ ਛੁਡਾਉਣ ਦੇ ਲਈ ਮੂਸਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਬੁਲਾਰੇ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਅਤੇ ਚਮਤਕਾਰੀ ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ (ਦਸ ਬਵਾਂ) ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਵਸੀਲਿਆਂ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਵਰਤਦਿਆਂ ਫਿਰਉਨ ਅਰਥਾਤ ਮਿਸਰ ਦੇ ਰਾਜਾ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪਰਜਾ ਨੂੰ ਮਿਸਰ ਵਿੱਚੋਂ ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਦੇਣ ਦੇ ਲਈ ਕਿਵੇਂ ਮਨਾਇਆ

ਸੀ। ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਇਸ ਕੌਮ ਨੂੰ ਲਾਲ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਵਿੱਚੋਂ ਦੀ ਸਹੀ ਸਲਾਮਤ ਕੱਢ ਕੇ ਸੀਨਈ ਪਰਬਤ ਤੇ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ ਅਤੇ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਜਰੂਰਤਾਂ ਵੀ ਪੂਰੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ। ਉੱਥੇ ਉਸ ਨੇ ਇਸਰਾਏਲ ਨਾਲ ਇਕ ਨੇਮ ਬੰਨ੍ਹਿਆ। ਨੇਮ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਉਹ ਬਿਧੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਬਾਕੀ ਦੀ ਪੁਸਤਕ (ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਦੇ ਪੰਚਗ੍ਰੰਥ) ਅਤੇ ਡੇਹਰੇ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਦੀਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਡੇਹਰੇ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ ਦੱਸਦੇ ਹੋਏ ਅੱਗੇ ਵੀ ਚੱਲਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ - ਉਹ ਕਹਾਣੀ ਜੋ ਬੱਛੇ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਵਿਚ ਇਸਰਾਏਲੀਆਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਤੋਂ ਪਿੱਛੇ ਹੱਟਣ ਦੁਆਰਾ ਅੱਧ ਵਿਚਕਾਰ ਰੁਕ ਗਈ ਸੀ - ਅਤੇ ਡੇਹਰੇ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਖਤਮ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਕੂਚ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਬਾਕੀ ਦੇ ਪੰਚਗ੍ਰੰਥ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ

ਟੈਰੈਂਸ ਈ. ਫਰੈਥਿਮ ਨੇ ਆਖਿਆ, “ਕੂਚ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਇਕੱਲੀ ਨਹੀਂ ਖੜ੍ਹੀ ਹੈ ਪਰ ਪੰਚਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਇਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ‘ਅਧਿਆਇ’ ਹੈ। ... ਕੂਚ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਪੰਚਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।”⁶ ਕੂਚ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਕਈ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਉਤਪਤ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਹੋਈ ਹੈ:

1. ਕੂਚ 1:1-5 ਮਿਸਰ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਉਤਪਤ ਵਿਚ ਪਿਤਾਪੁਰਖਾਂ ਨਾਲ ਪਛਾਣ ਕਰਾਉਂਦੀ ਹੈ; ਇਹ ਮੂਲ ਲਿਖਤ ਉਤਪਤ 46:8-27 ਵਿਚ ਪਾਈ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਕੁਲਪੱਤ੍ਰੀ ਦਾ ਇਕ ਛੋਟਾ ਰੂਪ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
2. ਉਤਪਤ 12:10-20 ਵਿਚ ਅਬਰਾਹਾਮ ਦੀ ਮਿਸਰ ਨੂੰ ਮੁਢਲੀ ਯਾਤਰਾ ਨੇ ਕੂਚ ਵਿਚ ਦਰਜ ਇਸਰਾਏਲ ਦੇ ਅਨੁਭਵਾਂ ਬਾਰੇ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਸੂਚਿਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।
3. ਇਸਰਾਏਲ ਦੀ ਗੁਲਾਮੀ ਅਤੇ ਛੁਟਕਾਰੇ ਬਾਰੇ ਉਤਪਤ 15:13, 14 ਅਤੇ ਫੇਰ 46:3, 4 ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।
4. ਕੂਚ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਇਸਰਾਏਲ ਦਾ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਆਪਣੀ ਪਹਿਚਾਣ ਅਬਰਾਹਾਮ, ਇਸਹਾਕ ਅਤੇ ਯਾਕੂਬ ਦੇ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨਾਲ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ (ਕੂਚ 6:2, 3)।
5. ਪਿਤਾਪੁਰਖਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਵਾਅਦਿਆਂ - ਖਾਸਕਰ ਧਰਤੀ ਦੇ ਵਾਅਦੇ - ਦਾ ਕੂਚ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ (ਵੇਖੋ ਕੂਚ 2:24; 6:4, 5, 8)।
6. ਯੂਸੂਫ਼, ਜਿਹੜਾ ਉਤਪਤ ਵਿਚ ਇਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਕੂਚ 1 ਵਿਚ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਉਸ ਦੀਆਂ ਹੱਡੀਆਂ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਕਨਾਨ ਵਿਚ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ - ਉਸ ਦੀ ਇੱਛਾ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦੇ ਲਈ, ਉਤਪਤ 50:24, 25 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ - ਕੂਚ 13:19 ਵਿਚ ਟਿੱਪਣੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।⁷

ਕੂਚ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਬਾਕੀ ਦੇ ਪੰਚਗ੍ਰੰਥ ਨਾਲ ਵੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਨੇੜਿਓਂ ਜੁੜੀ ਹੋਈ ਹੈ।⁸ ਲੇਵੀਆਂ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਸੀਨਈ ਪਹਾੜ ਤੇ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਜਾਰੀ ਰੱਖਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਾਜਕਾਂ ਦੀ ਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਲਈ ਹਦਾਇਤਾਂ ਕੂਚ 29 ਅਧਿਆਇ ਵਿਚ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ। ਗਿਣਤੀ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਇਸਰਾਏਲ ਸੀਨਈ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਵਾਅਦੇ ਦੀ ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਗਿਆ। ਬਿਵਸਥਾ ਸਾਰ ਵਿਚ ਮੂਸਾ ਨੇ ਕੂਚ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਦਰਜ ਅਨੁਭਵਾਂ ਬਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਕਰਾਇਆ ਸੀ।

ਉਦੇਸ਼

ਕੂਚ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਕੀ ਹੈ? ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਪਹਿਲਾ, ਇਹ ਇਸਰਾਏਲ ਦੇ ਛੁਟਕਾਰੇ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ⁹ ਅਬਰਾਹਾਮ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੇ ਵਾਅਦਿਆਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦੁਆਰਾ ਮਨੁੱਖਜਾਤੀ¹⁰ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਦੇ ਲਈ ਚੱਲ ਰਹੀ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ। ਕੂਚ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨੇ ਅਬਰਾਹਾਮ ਦੀ ਅੰਸ ਨੂੰ ਇਕ ਵੱਡੀ ਕੌਮ ਬਣਾਇਆ, ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮਿਸਰ ਦੀ ਗੁਲਾਮੀ ਵਿੱਚੋਂ ਛੁਡਾਇਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਵੱਸਣ ਦੇ ਲਈ ਆਇਆ। ਪੁਸਤਕ ਦੀ ਸੰਰਚਨਾ ਇਸ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਖੁੱਲ੍ਹਦੀ ਹੈ, ਇਸਰਾਏਲੀ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਗੁਲਾਮੀ ਵਿਚ ਹਨ। ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ, ਇਸਰਾਏਲ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੁਆਰਾ ਛੁਡਾਏ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿਹੜੇ ਉਸ ਦੇ ਲਈ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਤੰਬੂ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਦੇ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਨ। ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਆਖਰੀ ਪੈਰਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, “ਤਦ ਬੱਦਲ ਮੰਡਲੀ ਦੇ ਤੰਬੂ ਉੱਤੇ ਛਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਯਹੋਵਾਹ ਦੇ ਪਰਤਾਪ ਨੇ ਡੇਹਰੇ ਨੂੰ ਭਰ ਦਿੱਤਾ” (40:34)। ਕੂਚ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਇਸ ਬੁਲੰਦ ਅਵਾਜ਼ ਨਾਲ ਖਤਮ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਇਸਰਾਏਲ ਨਾਲ ਵੱਸੇਗਾ।

ਦੂਜਾ, ਇਹ ਉਸ ਨੇਮ ਦੀ ਤਸਦੀਕ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਇਸਰਾਏਲ ਨਾਲ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਕਰਨੀਆਂ (ਵਿਹਾਰਾਂ) ਦੇ ਲਈ ਆਧਾਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕੀਤਾ। ਬਾਕੀ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਨੇਮ ਨੂੰ ਇਸ ਨੇਮ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਸਮਿਝਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕੂਚ 19:3-6 ਕਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ,

ਤਾਂ ਮੂਸਾ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਕੋਲ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ ਅਰ ਯਹੋਵਾਹ ਨੇ ਪਹਾੜ ਤੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪੁਕਾਰ ਕੇ ਫਰਮਾਇਆ, “ਤੂੰ ਯਾਕੂਬ ਦੇ ਘਰਾਣੇ ਨੂੰ ਐਉਂ ਆਖ ਅਰ ਇਸਰਾਏਲੀਆਂ ਨੂੰ ਦੱਸ: ‘ਭਈ ਤੁਸਾਂ ਵੇਖਿਆ ਜੇ ਮੈਂ ਇਸਰਾਏਲੀਆਂ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਉਕਾਬ ਦੇ ਖੰਭਾ ਉੱਤੇ ਬਿਠਾਲ ਕੇ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਲੈ ਆਇਆ। ਹੁਣ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੀ ਅਵਾਜ਼ ਦੇ ਸਰੋਤੇ ਹੋਵੋਗੇ ਅਰ ਮੇਰੇ ਨੇਮ ਦੀ ਮਨੈਤ ਕਰੋਗੇ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੀਆਂ ਕੌਮਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਮੇਰੀ ਨਿਜੀ ਪਰਜਾ ਹੋਵੋਗੇ ਕਿਉਂ ਜੇ ਸਾਰੀ ਧਰਤੀ ਮੇਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਲਈ ਜਾਜਕਾਂ ਦੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਅਤੇ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਕੌਮ ਹੋਵੋਗੇ।’ ਏਹ ਉਹ ਗੱਲਾਂ ਹਨ ਜਿਹੜੀਆਂ ਤੂੰ ਇਸਰਾਏਲੀਆਂ ਨੂੰ ਦੱਸੋਗਾ।”

ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ, “ਸਭ ਕੁਝ ਜੇ ਯਹੋਵਾਹ ਬੋਲਿਆ ਹੈ ਅਸੀਂ ਕਰਾਂਗੇ!” (19:8)। ਇਹ ਨੇਮ ਹੈ: ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਇਸਰਾਏਲ ਉਸ ਦੀ ਪਰਜਾ ਹੋਵੇਗੀ ਜੇਕਰ ਇਸਰਾਏਲ ਉਸ ਦੀ ਇੱਛਾ ਪੂਰੀ ਕਰੇਗਾ। ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਇਸ ਦੇ ਇਤਹਾਸ ਵਿਚ, ਜਦ ਕਦੇ ਵੀ ਇਸਰਾਏਲ ਦੇ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨਾਲ ਨੇਮ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਵਿਚਾਰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਇਸਰਾਏਲ ਇਕ ਨਵਾਂ ਜਾਂ ਵੱਖਰਾ ਨੇਮ ਬੰਨ੍ਹ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਪਰ ਵਿਚਾਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸਰਾਏਲ ਸੀਨਈ ਨੇਮ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀ ਇਸ ਦੇ ਸਮਰਪਣ ਦੀ ਦੁਬਾਰਾ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਕੂਚ 19 ਵਿਚ ਪਾਇਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਨੇਮ ਇੰਨਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਹੈ ਕਿ ਬਾਕੀ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਨੇਮ ਇਸ ਸਮਝੌਤੇ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪੁਰਾਣੇ ਨੇਮ ਦਾ ਇਤਹਾਸ ਵਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ, ਜਿੰਨੀ ਦੇਰ ਤੱਕ ਇਸਰਾਏਲ ਨੇ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਾ ਪਾਲਣ ਕਰਨ ਦੁਆਰਾ ਨੇਮ ਦੀ ਮਨੈਤ ਕੀਤੀ, ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਨਾਲ ਇਸਰਾਏਲ ਨੂੰ ਬਰਕਤ ਦਿੰਦਾ ਰਿਹਾ। ਜਦੋਂ ਇਸਰਾਏਲ ਨੇ ਅਣਆਗਿਆਕਾਰੀ ਕੀਤੀ (ਜੋ ਕਿ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਹੋਈ ਸੀ), ਤਾਂ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨੇ

ਇਸਰਾਏਲ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀ। ਇਸਰਾਏਲ ਨਾਲ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੇ ਨੇਮ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਨੇ ਨਸੀਹਤਾਂ ਅਤੇ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਦੇ ਲਈ ਆਧਾਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਜੋ ਨਬੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਇਸਰਾਏਲ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ।

ਤੀਜਾ, ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਜਿਹੜੀ ਨੇਮ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਮਿਲੀ ਸੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਨੇਮ ਦੇ ਬੰਨ੍ਹਣ ਅਤੇ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮਿਸਰ ਵਿੱਚੋਂ ਚਮਤਕਾਰੀ ਛੁਟਕਾਰਾ ਮਿਲਿਆ ਸੀ, ਕੂਚ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਨੇ ਇਸਰਾਏਲ ਨੂੰ ਇਹ ਚੇਤੇ ਕਰਾਇਆ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਛੁਟਕਾਰੇ ਦੇ ਨਾਲ ਕੁਝ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਵੀ ਮਿਲੀਆਂ ਸਨ। ਇਸਰਾਏਲ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਦੋਂ ਲੋਕ ਨੇਮ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹੋਏ। ਉਹ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਉਸ ਵਿਵਸਥਾ ਵਿਚ ਦੱਸੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਜੋ ਸੀਨਈ ਪਹਾੜ ਤੇ ਮੂਸਾ ਨੂੰ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ।

ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਕਿਸਮ

ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਮਝਣ ਦੇ ਲਈ, ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੂਚ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਮੁੱਖ ਤੌਰ ਤੇ ਇਕ ਕਹਾਣੀ ਹੈ। ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਲੰਬੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਬੰਦ ਹਨ, ਪਰ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਢਾਂਚੇ ਵਿਚ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੂੰ ਕਹਾਣੀ ਦੀਆਂ ਤਕਨੀਕਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਲੇਖਕ ਨੇ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਵਰਤੀਆਂ ਹਨ। ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਪਾਈਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਤਕਨੀਕਾਂ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ:

(1) *ਸੁਰੂਆਤੀ ਵਾਕਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ (ਵਿਸ਼ੇ ਵਾਕਾਂ ਦੇ ਸਮਾਨ) ਅਤੇ ਸਾਰ ਕਥਨ* । ਅੱਜ ਦੇ ਸੁਚੇਤ ਲੇਖਕ ਦੇ ਵਾਂਗ, ਲੇਖਕ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਪੈਰ੍ਹੇ ਜਾਂ ਭਾਗ ਦੀ ਸੁਰੂਆਤ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਦੇ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸ ਨੇ ਕੀ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਕਦੇ ਅਤੇ ਕਿੱਥੇ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਪੈਰ੍ਹੇ ਜਾਂ ਭਾਗ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ, ਉਹ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਸਾਰ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਸੀ ਜਿਸ ਦਾ ਉਸ ਨੇ ਹੁਣੇ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਸੀ।

(2) *ਸਾਹਿਤਕ ਤਕਨੀਕਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ*, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੁੱਖ ਸ਼ਬਦ ਅਤੇ ਵਾਕ ਅਤੇ ਵਿਅਕਤੀਕ੍ਰਮ। ਮੁੱਖ ਸ਼ਬਦਾਂ ਅਤੇ ਵਾਕਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਥਾਵਾਂ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਦੇਣ ਲਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਭਾਗ ਸ਼ੁਰੂ ਅਤੇ ਖਤਮ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਵਿਅਕਤੀਕ੍ਰਮ ਸੰਰਚਨਾਵਾਂ ਜੋਰ ਲਈ ਵਰਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। “ਵਿਅਕਤੀਕ੍ਰਮ,” ਜਾਂ ਉਲਟ ਸਮਾਨਤਾ “ਵਿਚਾਰਾਂ ਵਿਚ ... ਸਾਹਿਤਕ ਇਕਾਈ ਵਿਚ ਉਲਟ ਤਰਤੀਬ ਜਾਂ ਬਦਲਾਵ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਸਮਾਨਾਂਤਰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਦੇਣ ਦੇ ਲਈ ਯੂਨਾਨੀ ਸ਼ਬਦ χ (ਚੀ) ਤੇ ਅਧਾਰਿਤ ਇਕ ਲਾਤੀਨੀ ਸ਼ਬਦ ਹੈ।”¹¹ ਵਿਅਕਤੀਕ੍ਰਮ ਸੰਰਚਨਾ ਵਿਚ, ਸਮਾਨਾਂਤਰ ਵਿਚਾਰ ABBA ਨਮੂਨੇ ਵਿਚ ਸਜਾਏ ਗਏ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮਰਕੁਸ 2:27 ਵਿਚ: “ਸਬਤ [A1] ਦਾ ਦਿਨ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਖ਼ਾਤਰ ਬਣਿਆ ਹੈ [B1], ਨਾ ਕਿ ਮਨੁੱਖ [B2] ਸਬਤ [A2] ਦੀ ਖ਼ਾਤਰ।”

(3) *ਦੁਹਰਾਉਣ ਦੀ ਵਰਤੋਂ*। ਲੇਖਕ, ਹੋਰ ਪੁਰਾਤਨ ਲੇਖਕਾਂ ਦੇ ਵਾਂਗ, ਦੁਹਰਾਉਣ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਣ ਦੇ ਲਈ, ਉਸ ਨੇ ਸਬਤ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਛੇ ਵਾਰ ਦੁਹਰਾਇਆ ਅਤੇ ਸੰਖੇਪ ਸਾਰ ਕਥਨਾਂ ਸਮੇਤ, ਡੇਹਰੇ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਸੰਬੰਧੀ ਪੰਜ ਵਾਰ ਵੇਰਵਾ ਦਿੱਤਾ।¹² ਅੱਜ ਦੇ ਪਾਠਕ ਅਕਸਰ ਦੁਹਰਾਉਣ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਹੀਣ ਵੇਖਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਕੂਚ ਦੇ ਲੇਖਕ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰਤ ਵਜੋਂ ਵੇਖਿਆ ਸੀ। ਕਿਉਂ? ਇਸ ਦਾ ਇਕ ਕਾਰਣ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਦੁਹਰਾਉਣਾ ਜੋਰ ਦੇ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ

ਹੈ; ਅੱਜ ਦੇ ਪਾਠਕ ਇਹ ਕਲਪਨਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੇ ਕੁਝ ਵੀ ਦੁਹਰਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਇਕ ਹੋਰ ਕਾਰਣ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪੁਰਾਣੇ ਜਮਾਨੇ ਵਿਚ, ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਲਿਖਤਾਂ ਤੱਕ ਅਸਾਨੀ ਨਾਲ ਪਹੁੰਚ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦੀ। ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਸਮੇਂ ਦੇ ਲਈ, ਲੋਕ ਮੌਖਿਕ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ ਜਿੱਥੇ ਸੰਦੇਸ਼ ਬੋਲੇ ਅਤੇ ਸੁਣੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਇਸਰਾਏਲੀ ਕੂਚ ਦੇ ਸੰਦੇਸ਼ ਦੇ ਇੱਛਿਤ ਪ੍ਰਾਪਤਕਰਤਾ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਕੂਚ ਦੀ ਪੁਸਤਕ “ਪੜ੍ਹੀ” ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪੜ੍ਹੀ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਸੁਣਿਆ ਸੀ। ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿਚ, ਦੁਹਰਾਉਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਜੇਕਰ ਉਹ ਸੰਦੇਸ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਯਾਦ ਰੱਖਿਆ ਜਾਣਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਸੰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਦੁਹਰਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਗੱਲਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਈ ਵਾਰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ ਸੰਕੇਤ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਸਾਹਿਤਕ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਲਈ ਸਿਰਫ ਲੇਖਕ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਦੀ ਸ਼ੈਲੀ ਅਤੇ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਅੱਜ ਦੇ ਪਾਠਕਾਂ ਲਈ ਇਸ ਦਾ ਮਹੱਤਵ

ਕੂਚ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਅੱਜ ਦੇ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਲਈ ਖਾਸਾ ਮਹੱਤਵ ਹੈ।

ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨ੍ਹਾਂ, ਅਸੀਂ ਉਹ ਬਹੁਤਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਮਝ ਸਕਦੇ ਜੋ ਨਵੇਂ ਨਾਮ ਵਿਚ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਸੂ ਮਸੀਹ ਮੂਸਾ ਵਰਗਾ ਇਕ ਨਬੀ ਸੀ (ਰਸੂਲਾਂ ਦੇ ਕਰਤੱਬ 3:19-23)। ਕੂਚ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਤੋਂ ਬਿਨ੍ਹਾਂ, ਕੀ ਕੋਈ ਉਸ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਸਮਝੇਗਾ? ਡੇਡਰਾ (ਤੰਬੂ) ਇਸ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨਾਲ, ਮਸੀਹੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦਾ ਇਕ “ਪਰਛਾਵਾਂ” ਸੀ (ਇਬਰਾਨੀਆਂ 10:1)। ਡੇਡਰੇ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਵਿਚ ਜੇ ਕੁਝ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਸਮਝੇ ਬਿਨ੍ਹਾਂ ਕੀ ਇਸ ਤੱਥ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਸੀ? ਮਸੀਹੀ ਲੋਕ “ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੀ ਖਾਸ ਪਰਜਾ” ਹਨ (1 ਪਤਰਸ 2:9), ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪੁਰਾਣੇ ਨੇਮ ਦੇ ਸਮਿਆਂ ਵਿਚ ਇਸਰਾਏਲੀ ਲੋਕ ਸਨ। ਕੂਚ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਤੋਂ ਬਿਨ੍ਹਾਂ, ਕੀ ਉਸ ਤੱਥ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਸੀ?

ਕੂਚ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਤੋਂ ਬਿਨ੍ਹਾਂ, ਅੱਜ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੀ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆ ਸਕਦੀ। ਬਾਈਬਲ ਮਨੁੱਖਜਾਤੀ ਦੇ ਲਈ ਪਰਮੇਸੁਰ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਵਿਚ ਮਦਦ ਕਰਨ ਦੇ ਲਈ ਲਿਖੀ ਗਈ ਸੀ। ਕੂਚ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਪਰਮੇਸੁਰ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਸਿਖਾਉਂਦੀ ਹੈ: ਉਸ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਅਤੇ ਨਿਆਂ ਅਤੇ ਸਤਾਏ ਹੋਏ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਲਈ ਚਿੰਤਾ ਬਾਰੇ, ਉਸ ਦੀ ਸਹਿਣਸ਼ੀਲਤਾ ਅਤੇ ਧੀਰਜ ਬਾਰੇ, ਉਸ ਦੇ ਕ੍ਰੋਧ ਅਤੇ ਪਾਪ ਦੇ ਲਈ ਉਸ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਬਾਰੇ।

ਕੂਚ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਤੋਂ ਬਿਨ੍ਹਾਂ, ਇਹ ਸਮਝਣਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋਣਾ ਸੀ ਕਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਕੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਕੂਚ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਬਿਧੀਆਂ ਮਸੀਹੀ ਯੁਗ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਮਸੀਹੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਅਸੀਂ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਨਾਲ ਕੂਚ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚੋਂ ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਸਾਰੇ ਯੁਗਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਇਹੋ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀ ਵਫ਼ਾਦਾਰ ਅਤੇ ਆਗਿਆਕਾਰੀ ਹੋਣ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀ ਪਿਆਰ ਵਿਖਾਉਣ।

ਰੂਪਰੇਖਾਵਾਂ

ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਦੋ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ:

- I. ਛੁਟਕਾਰਾ (1-18)
- II. ਨੇਮ (19-40)

A. ਨੇਮ ਅਤੇ ਹੁਕਮ (19-24)

B. ਡੇਹਰੇ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਜਾਣਾ (25-40)

ਹੋਰ ਰੂਪਰੇਖਾਵਾਂ ਵੀ ਸੰਭਵ ਹਨ। ਵੈਰਨ ਡਬਲਿਊ. ਵਿਅਰਸਬੀ ਨੇ ਪਰਮੇਸੁਰ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਬੰਧ ਦੇ ਪਹਿਲੂਆਂ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਵੰਡਿਆ ਸੀ:

- I. ਛੁਟਕਾਰਾ: ਯਹੋਵਾਹ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਛੁਡਾਉਂਦਾ ਹੈ (1-18)
- II. ਨੇਮ: ਯਹੋਵਾਹ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ (19-24)
- III. ਬੰਦਗੀ: ਯਹੋਵਾਹ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਵੱਸਦਾ ਹੈ (25-40)¹³

ਇਕ ਹੋਰ ਸੰਭਾਵਨਾ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ “ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੀ ਪਰਜਾ ਇਸਰਾਏਲ ਦੁਆਰਾ ਸਾਂਝੇ ਅਨੁਭਵਾਂ ਅਨੁਸਾਰ” ਸੰਗਠਿਤ ਕਰਨਾ ਹੈ:¹⁴

- I. ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੇ ਲੋਕ ਗੁਲਾਮੀ ਤੋਂ ਛੁਡਾਏ ਗਏ (1:1-13:16)
- II. ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕੀਤੀ ਗਈ (13:17-18:27)
- III. ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਨੇਮ ਦੀ ਕੌਮ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ (19-24)
- IV. ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਡੇਹਰੇ ਲਈ ਹਦਾਇਤਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ (25-31)
- V. ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੀ ਪਰਜਾ ਪਾਪ ਵਿਚ: ਸੋਨੇ ਦਾ ਬੱਛਾ (32-34)
- VI. ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਡੇਹਰੇ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣਾ (35-40)

ਟਿੱਪਣੀਆਂ

¹ਵਿਲੀਅਮ ਸੈਨਫੋਰਡ ਲਾਸੇਰ, ਡੇਵਿਡ ਐਲਨ ਹੱਬਾਰਡ ਅਤੇ ਫਰੈਡਰਿਕ ਵਿਲੀਅਮ ਬੁਸ, *ਓਲਡ ਟੈਸਟਾਮੈਂਟ ਸਰਵੇ: ਦ ਮੈਸੇਜ, ਫੋਮ ਐਂਡ ਬੈਕਗਰਾਊਂਡ ਆਫ ਦਿ ਓਲਡ ਟੈਸਟਾਮੈਂਟ* (ਗ੍ਰੈਂਡ ਰੈਪਿਡਸ, ਮਿਸ਼ੀਗਨ: ਵਿਲੀਅਮ ਬੀ. ਈਡਰਮੈਂਸ ਪਬਲਿਸ਼ਿੰਗ ਕੰਪਨੀ, 1982), 131. ²ਜੌਨ ਟੇਲਰ, “ਪੰਜ ਪੁਸਤਕਾਂ,” *ਈਰਡਮੈਂਸ ਹੈਂਡਬੁਕ ਟੂ ਦ ਬਾਈਬਲ*, ਸੇਪ, ਡੇਵਿਡ ਐਲਗਜ਼ਾਂਡਰ ਅਤੇ ਪੈਟ ਐਲਗਜ਼ਾਂਡਰ (ਗ੍ਰੈਂਡ ਰੈਪਿਡਸ, ਮਿਸ਼ੀਗਨ: ਵਿਲੀਅਮ ਬੀ. ਈਡਰਮੈਂਸ ਪਬਲਿਸ਼ਿੰਗ ਕੰਪਨੀ, 1973), 122. ³ਟੇਰਾਹ ਇਬਰਾਨੀ ਬਾਈਬਲ ਦੇ ਤਿੰਨ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇਕ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਦੋ ਭਾਗ ਨਬੀ ਅਤੇ ਲਿਖਤਾਂ ਹਨ। ⁴“ਯਾਹਵੇਹ” ਸ਼ਬਦ ਇਸ ਕਮੈਂਟਰੀ ਵਿਚ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੇ ਚਾਰ ਅੱਖਰਾਂ ਵਾਲੇ ਨਾਮ (יהוה, *ਯਾਹਵੇ*) ਦੇ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਬਾਈਬਲ ਦੇ ਕੁਝ ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਨਾਮ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ “ਯਹੋਵਾਹ” ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ⁵ਰੇਨਲਡ ਐਫ. ਜੰਗਬਲੱਡ, *ਐਕਸਡਸ*, ਐਵਰੀਮੈਨਜ ਬਾਈਬਲ ਕਮੈਂਟਰੀ (ਸਿਕਾਗੋ: ਮੂਡੀ ਬਾਈਬਲ ਇੰਸਟੀਚਿਊਟ, 1983), 12. ⁶ ਟੈਰੈਂਸ ਈ. ਫਰੀਬੀਮ, “ਬੂਚ ਦੀ ਕਿਤਾਬ,” *ਡਿਕਸ਼ਨਰੀ ਆਫ ਦਿ ਓਲਡ ਟੈਸਟਾਮੈਂਟ: ਪੌਂਟਾਟਕ*, ਸੇਪ, ਟੀ. ਡੈਸਮੰਡ ਐਲਗਜ਼ਾਂਡਰ ਅਤੇ ਡੇਵਿਡ ਡਬਲਿਊ. ਬੇਕਰ (ਡਾਉਨਰਸ ਗਰੇਵ, ਇਲੀਨੋਇਸ: ਇੰਟਰਵਰਸਿਟੀ ਪ੍ਰੈਸ, 2003), 249. ⁷ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਅਤੇ ਵਾਧੂ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਦੇ ਲਈ, ਵੇਖੋ ਉਸੇ ਸਥਾਨ ਤੇ, 249-50. ⁸ਉਸੇ ਸਥਾਨ ਤੇ, 250. ⁹ਛੁਟਕਾਰਾ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਮੁਖ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ (6:6, 7; 15:13)। (ਵਿਲਬੁਰ ਫੀਲਡਸ, *ਇਕਸਪਲੇਟਿੰਗ ਐਕਸਡਸ*, ਬਾਈਬਲ ਸਟੱਡੀ ਟੈਕਸਟਬੁਕ ਸੀਰੀਜ਼ [ਜੈਪਲਿਨ, ਮਿਸੋਰੀ: ਕਾਲਜ ਪ੍ਰੈਸ, 1976], 2.) ¹⁰ਇਸ ਲਈ, ਬੂਚ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਮੁਖ ਉਦੇਸ਼ ਇਸ ਵਿਚ ਇਕ ਹੋਰ ਅਧਿਆਇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ “ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਇਤਹਾਸ” ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ।

¹¹ਰਿਚਰਡ ਐਨ. ਸੋਲਨ ਅਤੇ ਆਰ. ਕੈਨਡਲ ਸੋਲਨ, *ਹੈਂਡਬੁਕ ਆਫ ਬਿਬਲੀਕਲ ਕ੍ਰਿਟੀਸਿਜਮ*, ਤੀਜਾ ਸੰਪਾਦਨ, ਸੇਪ ਅਤੇ ਵਿਸਤਾਰ (ਲੂਇਸਵਿਲੇ: ਵੈਸਟਮਿੰਸਟਰ ਜੌਨ ਨੈਸਕ ਪ੍ਰੈਸ, 2001), 32. ¹²ਸਬਤ ਦੀਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਬੂਚ 16:23-30; 20:8-11; 23:12; 31:13-16; 34:21; 35:1-3 ਵਿਚ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਡੇਹਰਾ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਲਈ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਬੂਚ 25:8-30:38; 31:6-11; 35:10-19; 36:8-39:32; 39:33-43 ਵਿਚ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ¹³ਵੈਰਨ ਡਬਲਿਊ. ਵਿਅਰਸਬੀ, *ਬੀ ਡੀਲੀਵਰਡ* (ਕੋਲੋਰਾਡੋ ਸਪਰਿੰਗਸ, ਕੋਲੋਰਾਡੋ: ਵਿਕਟਰ, 1998), 8. ¹⁴ਫੀਲਡਸ ਤੋਂ ਲਿਆ ਗਿਆ, 5.